

Mrs Karen Jones
Prif Weithredwr
Cyngor Bwrdeistref Sirol Castell-nedd Port
Canolfan Ddinesig
Port Talbot
SA13 1PJ

24 Heol y Gadeirlan
Caerdydd
CF11 9LJ
Ffôn: 029 2032 0500
Ffacs: 029 2032 0600
Ffôn Testun /: 029 2032 0660
post@archwilio.cymru
[www.archwilio.cymru /](http://www.archwilio.cymru/)

Cyfeirnod: 3215A2022

Dyddiad cyhoeddi: Hydref 2022

Annwyl Karen

Diweddariad Cynnydd Asesu Sicrwydd a Risg – Lleihau Carbon

Yn dilyn ein cyfarfodydd yn gynharach eleni fe wnaethom ddweud y byddem yn rhoi adborth mwy ffurfiol i rai agweddau penodol ar ein gwaith sicrwydd ac asesu risg yr ydym wedi ymgymryd ag ef. Mae'r llythyr hwn yn rhoi diweddariad cynnydd ar drefniadau'r Cyngor ar gyfer lleihau carbon.

Gwnaed y gwaith hwn fel rhan o'n prosiect 2021-22 Aseiad Sicrwydd ac Asesu Risg (ARA) i helpu i gyflawni dyletswyddau'r Archwilydd Cyffredinol¹.

Mae'r adborth hwn yn rhoi pwynt mewn sicrwydd amser a diweddariad cynnydd risg ar drefniadau'r Cyngor yn y maes hwn. Ar y cyfan, gwelsom fod:

¹ Mae'r dyletswyddau hyn yn cynnwys o dan adran 17 o Ddeddf Archwilio Cyhoeddus (Cymru) 2004 (Deddf 2004). Gall hefyd lywio astudiaeth ar gyfer gwella gwerth am arian o dan adran 41 o Ddeddf 2004, a/neu archwiliad a wnaed gan yr Archwilydd Cyffredinol o dan adran 15 o Ddeddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015.

Mae gan y Cyngor ddealltwriaeth dda o'r dasg y mae'n ei hwynebu i gyflawni sero-net erbyn 2030, sy'n cael ei mynegi'n glir yn ei Strategaeth Datgarboneiddio ac Ynni Adnewyddadwy, ond nid yw'r Strategaeth wedi'i chostio ac nid yw'n nodi'r cyllid sydd ei angen i gyflawni'r holl weithgarwch o fewn y Strategaeth

Cyd-destun

1. Ym mis Gorffennaf 2022, cyhoeddodd yr Archwilydd Cyffredinol barodwydd y Sector Cyhoeddus ar gyfer Sero Net Carbon erbyn 2030, a oedd yn edrych ar gamau datgarboneiddio mewn 48 corff cyhoeddus, gan gynnwys yr holl gynghorau. Canfu'r adroddiad hwn ansicrwydd y bydd yr uchelgais ar y cyd ar gyfer sector cyhoeddus sero-net erbyn 2030 yn cael ei fodloni. Nododd ein gwaith rwystrau sylweddol, cyffredin i symud ymlaen y mae'n rhaid i gyrrff cyhoeddus fynd i'r afael â nhw ar y cyd i gyflawni'r uchelgais ar y cyd. Er bod cyrrff cyhoeddus yn dangos ymrwymiad i leihau carbon, canfuwyd bod rhaid iddynt bellach gynyddu eu gweithgareddau'n sylweddol, cynyddu cydweithio a gosod datgarboneiddio wrth galon eu gweithrediadau a'u penderfyniadau o ddydd i ddydd.
2. Yn yr adroddiad, mae'r Archwilydd Cyffredinol yn gwneud y pum galwad canlynol am weithredu gan gyrrff cyhoeddus:
 - cryfhau eich arweinyddiaeth a dangos eich cyfrifoldeb ar y cyd drwy gydweithio'n effeithiol;
 - eglurwch eich cyfeiriad strategol a chynyddu cyflymder eich gweithredu;
 - ewch i'r afael â'r cyllid sydd ei angen arnoch;
 - gwybod bylchau eich sgiliau a chynyddu eich capasiti; a
 - gwella ansawdd data a monitro i gefnogi eich penderfyniadau.
3. Mae'r paragraffau canlynol yn nodi canfyddiadau ein gwaith archwilio lleol ar gynllun gweithredu datgarboneiddio'r Cyngor. Mae'r canfyddiadau hyn yng nghyd-destun ehangach adroddiad Gorffennaf 2022 yr Archwilydd Cyffredinol sy'n galw am fwy o arweiniad cyflymdra a chryfach ledled Cymru o ran lleihau allyriadau carbon.

Beth edrychon ni ar

4. Gwnaethom asesiad o drefniadau'r Cyngor i ddatblygu a chyflawni ei Gynllun Datgarboneiddio rhwng mis Mai ac Awst 2022. Fe gasglon ni dystiolaeth drwy gyfweiliadau, adolygiadau dogfennau a dychwelodd y Cyngor Galwad am Dystiolaeth ar gyfer yr Adolygiad Sylfaenol Datgarboneiddio.

Yr hyn a ddarganfuwyd

5. Mae gan y Cyngor ddealltwriaeth dda o'r agenda hon, mae'n gweithio'n gryf gyda phartneriaid ac mae ganddo adnodd staff ymroddedig i gydlynu a symud ymlaen â'r agenda hwn.
6. Cyhoeddodd y Cyngor ei Strategaeth Datgarboneiddio ac Ynni Adnewyddadwy yn 2020. Mae'r strategaeth hon yn amlinellu cefndir, fframwaith a gyrwyr allweddol ar gyfer yr agenda datgarboneiddio, ynghyd â'r materion a'r dylanwadau lleol fydd yn llywio ymateb a gweithgarwch y Cyngor. Mae'r strategaeth hefyd yn cynnwys cynllun gweithredu sy'n amlinellu'r gweithgaredd arfaethedig i gyflawni sero-net erbyn 2030.
7. Ar hyn o bryd, nid yw'r cynllun gweithredu hwn wedi'i gostio. Heb gynllun gweithredu wedi'i gostio sy'n cyd-fynd â Chynllun Ariannol Tymor Canolig, mae risg sylweddol na fydd y Cyngor yn cyrraedd targed Llywodraeth Cymru o sero-net erbyn 2030.
8. Cyn costio ei gynllun gweithredu, mae'r Cyngor yn chwilio am wybodaeth ychwanegol a chaniatáu i fwy o waith ymchwil a datblygu ar dechnolegau sy'n dod i'r amlwg gael ei gwblhau.
9. Mae'r dull hwn yn cael ei gefnogi gan ddefnyddio ymgynghorwyr allanol i ddarparu arbenigedd arbenigol i'r Cyngor fesur y bylchau rhwng y Strategaeth Datgarboneiddio ac Ynni Adnewyddadwy (DARE) a map ffordd Llywodraeth Cymru y dylai'r cynghorau lynu ato wrth gostio'r cynllun gweithredu. Canlyniad y gwaith yma yw'r Cyngor i dderbyn 'Adroddiad Pontio Sero Net' a fydd yn hysbysu camau nesaf y Cyngor tuag at gyflawni sero-net.
10. Mae'r Cyngor yn defnyddio dwy swydd bresennol (y Rheolwr Ynni a'r Swyddog Ynni) er mwyn rheoli gwaith lleihau allyriadau carbon yn fewnol. Mae gan y Cyngor adnoddau ychwanegol ar gael ar gyfer tair swydd newydd, a fydd yn cynyddu'r capasiti i gyflawni'r agenda hwn.
11. Yr aelod Cabinet sy'n gyfrifol am agenda sero net y Cyngor sy'n gyfrifol am Newid Hinsawdd a Lles. Roedd y trefniadau craffu ar gyfer yr agenda hon yn dal i gael eu penderfynu adeg ein gwaith maes.
12. Mae gweithio mewn partneriaeth yn nodwedd allweddol o waith y Cyngor ar ostwng carbon. Mae'r Cyngor yn arwain rhaglen 'Cefnogi Arloesedd a Thwf Carbon Isel' Bargen Ddinesig Bae Abertawe, sy'n cynnwys y Ganolfan Dechnoleg ym Mharc Ynni Baglan a phrosiect 'Cartrefi fel Gorsafoedd Pŵer'.

13. Tra'n costio ei gynllun gweithredu, mae angen i'r Cyngor ystyried y cydbwysedd rhwng yr hyn sydd ei angen i gyflawni sero-net erbyn 2030 a'r hyn sy'n gyraeddadwy o ystyried adnoddau, amser a chyllid sydd ar gael.

Argymhellion

Arddangos 1 argymhelliad

Mae'r tabl isod yn nodi'r argymhellion a nodwyd gennym ar gyfer y Cyngor yn dilyn yr adolygiad hwn

Argymhelliad
R1 Er mwyn cwrdd â'i uchelgais sero net mae angen i'r Cyngor gostio ei gynllun gweithredu yn llawn a sicrhau ei fod yn cyd-fynd â'i Gynllun Ariannol Tymor Canolig.

Yn gywir

Archwilio Cymru